

РЕЦЕНЗИЯ
от проф. д-р Георги Асенов Арнаудов,
преподавател в Нов български университет,
професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство”,
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”
с кандидат Мария Станимирова Василева

Настоящата дисертация на Мария Станимирова Василева на тема **„КЛАВИРНИТЕ ТРИА НА ЛЮБОМИР ПИПКОВ, ЛАЗАР НИКОЛОВ И ИВАН СПАСОВ – ИЗПЪЛНИТЕЛСКИ ПРОЧИТ“** е разработена в рамките на един обем от 140 стандартни страници. Тя съдържа **Въведение**, Глава I. **Основни принципи и характерни особености на стила в ранното камерно творчество на Любомир Пипков. трио за цигулка, виолончело и пиано – изпълнителски прочит, инструментални и ансамблови проблеми.** Глава II. **Общ преглед на процесите в европейската музика през втората половина на XX век,** Глава III. **Иван Спасов – естетика, композиционна техника, особености на стила. Структурен анализ на трио за цигулка, виолончело и пиано, изразни средства и проблеми на ансамбъла,** Глава IV. **Музикален език, композиционна техника и инструментални изразни средства в камерното творчество на Лазар Николов. „Intermezzo per tre” – специфични особености на структурата и формата във връзка с неговата интерпретация. Заключение, Приноси на дисертационния труд, Библиография, Художествено-творческа дейност и като Приложение – партитура на „Intermezzo per tre”.**

Може да се приеме, че изборът на темата на дисертацията, както и цялото изследване на Мария Василева имат реален практически принос в раздела на българското музикознание който се обхваща от групата на музикални изпълнители изследващи и коментиращи музикално творчество и интерпретация. Така както е зададен като идея още във въведението текста има ясно дефинирани мотивация, задачи, цели и методи. В случая, по отношение на мотивацията, това е заявеният от автора на текста интерес *„към съвременната музика и богатата българска музикална литература за този вид камерен ансамбъл“*. Тази мотивация впрочем звучи малко неясно при условие че малко преди това е заявено че *„опитът на*

българските композитори в работата с ансамбъл като клавирното трио е крехък“. За мен лично, при това четейки текста на дисертацията и разглеждайки раздела с концертната дейност на дисертанта, опитността на Мария Василева като камерен изпълнител с богата концертна дейност и репертоар от българска и чуждестранна музика стои далеч по-убедително като мотивация за работата по текста.

Дисертантът си е поставил задачата *„да изведе естеството на художествените идеи, музикалния език и стиловите особености в камерното творчество на тримата композитори*“, като основа за това са трите разглеждани в текста на дисертацията триа за състава цигулка, виолончело и пиано. Това е сама по себе си сериозна и амбициозна задача, с която дисертанта се е справил в немалка степен. Но това не е станало до край, и това се отнася най-вече до не съвсем точното разбиране на понятието *стил*. Това понятие се появява десетки пъти в текста, понякога много удачно използвано, но понякога и в не съвсем изяснена денотация.

За себе си аз виждам проблем при разбирането на това *какво* точно е *индивидуалния стил*. В случая, познаването на основополагащи текстове по проблема от автори като Хайнрих Вьолфлин, Михаил Друскин, Валентина Конен, Ричард Уолхайм или Леонард Б. Майър би било много полезно при използването на понятието. А и далеч не само техните текстове. Предварителното, при това независимо от опита и практиката приемане че един автор има изграден индивидуален стил за мен звучи неубедително. За себе си приемам че не е особено ясно изяснена вътрешно-културната система от ограничения с която всеки един от разглежданите автори е определял *допустимите смислови значения* на музикалния материал, при разглеждане на тези смислови значения като производни на всеобщи или индивидуални синтактични и контекстуални взаимозависимости. При изясняването на този проблем, разбирането на индивидуалните творчески стратегии при Пипков, Николов и Спасов би могло да бъде далеч по-ясно, а оттам и индивидуалният избор, приет като система от решения измежду установени *допустими смислови значения* в рамките на определените правила на стила на разглежданата епоха. Чак тогава би бил възможен отговорът дали е налице *индивидуален стил* или става дума за индивидуални творчески решения в рамките

на определена композиционна школа, или типологично групови, този път обаче в рамките на всеобщия стил на епохата.

Мария Василева се е опряла на *аналитичния метод* като основен инструмент в работата на своето изследване и той е издържан както по отношение на критичното мислене и оценката на представената богата информация и конкретни факти, така и с намирането на разнородните ядра във всяко едно от разглежданите произведения, които са така различни не само като замисъл но и като изказ и начин на работа с музикалната тъкан, форма или организация на протичането на творбите. Аналитичният метод е приложен точно и адекватно при разглеждането на различните подходи по отношение на инструменталните изразни средства и стилизацията на българския фолклор при Любомир Пипков, при конкретизациите на специфичното отношение към музикалната форма и звуковия материал и използването на цветното звуково петно при Иван Спасов и накрая при сложно преплетените взаимовръзки между сами по себе си стилово разнородни компоненти като атоналното и атематичното мислене, своеобразното използване на 12-тоновата техника, мобилността на материала и сонорно-алеаторната техника при Лазар Николов. Приложението на този метод приложение е изключително ценно при изследването на структурите на трите творби, на сложната взаимовръзка между конструирането на музикалната тъкан на всяко едно звуково събитие и логическият порядък на протичането на музикалната форма. Оттам, а и най-ценното за мен в този текст е извеждането на различни по своя род ансамблови, интерпретационни и своеобразни инструментални проблеми, при ясно предложени начини и подходи за намирането на решения.

Трите разгледани творби са положени в три отделни глави, посветени на всяка една от тях – първа, трета и четвърта. Тук, по отношението на подредбата на тези глави, както и по избора на подредбата на цялостния текст на дисертацията аз имам следните забележки. След едно кратко въведение от пет страници, текстът на дисертацията започва директно с разглеждането на творбата на Любомир Пипков. Във въведението остава неизяснено каква налична литература – монографии, студии или статии има по темата. Единственото, което е упоменато е че автора се „уповава на литературни източници“, както и че са били проведени консултации, интервюта и разговори с известни композитори и изпълнители. За работата по

текста са използвани и множество записи на интервюта от с композитори изследвани в текста от Златния фонд на БНР.

За да бъде разбран правилно трябва да подчертая че аз нямам съществени възражения по отношение на текста на първа, трета и четвърта глава. За мен основният въпрос се отнася до втора глава озаглавена „Общ преглед на процесите в европейската музика през втората половина на XX век“. Така, както аз разбирам, с нея дисертанта иска да въведе проблематики които ще разглежда в трета и четвърта глава. В нея са коментирани нашироко практиките на отказа от „мелодизацията на тематичния материал“ новите подходи при тълкуването на тоналността, разширяването ѝ, както и отказа от тоналните принципи, въвеждането на хроматичната атоналност, додекафонията. Коментирани са принципите на Klangfarbenmelodie при Шьонберг, атематичната серийна техника при Щокхаузен. И за да не влизам в преразказ на главата аз ще се спра на основните си въпроси. Те се отнасят до неясното за мен място на тази глава в текста на дисертацията. Ако приемем че тя е съотнесима (заради общото разглеждането на процеси от втората половина на XX век) към трета и четвърта глава, възниква въпросът защо в текста липсва една подобна глава която изследва и коментира процесите от първата половина на XX век. Така, изложението на текста за триото на Пипков би било по-добре подготвено. И още нещо, в тази втора глава мисленето на докторанта е насочено като че ли само по отношение на Нововиенската школа и динамичните процеси развили се в Международните летни курсове за нова музика в Дармщат. В тази глава, отвъд широкото коментиране на идеите на Арнолд Шьонберг аз не виждам нищо по отношение на другия основен колос в музиката на XX век, Игор Стравински. Разгледаното в първа глава трио на Пипков впрочем има много сериозна връзка с посоки начертани в ранното творчество на Стравински, с културните процеси между двете воени и следва да бъде разглеждано в контекста на развитието на френската музика от епохата. А тук изпускането имената на Клод Дебюси или Морис Равел е наистина пропуск.

Аз съм запознат изцяло и в основи с представеният ми автореферат на Мария Станимирова Василева, който съдържа 54 страници и само по себе си представлява съкратен вариант на дисертацията и неговото съдържание съответства на това на дисертацията като съдържа всички нейни раздели.

Запознат съм и приемам очертаните от дисертанта приноси на дисертационния труд.

Към дисертацията в специален раздел са представени и публикации и концертни изяви, които удовлетворяват напълно изискванията на Правилника за приложение на ЗРАСРБ и най-вече тези от Група от показатели Г.

В показател 9 - Статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата са представени три публикации:

- **Василева, Мария.** (2020). „Изпълнителски поглед върху структурата, интерпретацията и проблемите на ансамбъла в Клавирното трио на Иван Спасов.“ в: *Докторантски четения*. „Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, София, 2020, ISSN 2367-4873. (под печат)
- **Василева, Мария.** (2021). Особенности на стила в ранното творчество на Любомир Пипков. Трио за цигулка, виолончело и пиано.“ в: сп. *Докторантска академия*, бр. 4, изд. „ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ“ – София, 2021, ISSN - 1314-8664. (под печат)
- **Василева, Мария.** (2021). „Творчеството на Лазар Николов в контекста на процесите в европейската музика през втората половина на XX век.“ в: електронно списание *Музикален логос* в Издателско ателие Аб „Галерия на думите“ – София, 2021, ISSN 2534-8973.

За двете публикации, които са под печат ми бяха представени удостоверения съгласно изискванията на Забележка 10 на Правилник за приложение на ЗРАСРБ. За сп. *Докторантска академия* удостоверението е с Изх. номер: УД52/09.02.2021, а за *Докторантски четения*, удостоверението е от 03.02.2021 г. Изданията са с ISSN номер, като *Докторантски четения* и *Музикален логос* са включени в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране, а публикациите са тясно свързани с темата и текста дисертацията, и отговарят напълно на изискванията на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ в Област 8. Изкуства, показател 9: Статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата.

В показател 13. Водеща (или самостоятелна) творческа изява в областта на изкуствата, която не е основен хабилитационен труд е представена информация и доказателствен материал за множество изяви – 19 концерта от които следва да бъдат изведени във връзка с текста на дисертацията:

- **23.05.2018** Камерен концерт зала НУМТИ „Добрин Петков“, Пловдив. В състав Мартин Савелиев (кларинет), Сара Паносян (цигулка), Мария

Василева (виолончело), Дария Йовчева (пиано). Програма: Иван Спасов – Клавирно трио; Йоханес Мария Щауд – „Lagrein“; Любомир Пипков – Клавирно трио.

- **19.06.2018** Камерен концерт в рамките на Международен фестивал „Софийски музикални седмици“, в състав Мартин Савелиев (кларинет), Сара Паносян (цигулка), Мария Василева (виолончело), Дария Йовчева (пиано). Програма: Иван Спасов – Клавирно трио; Йоханес Мария Щауд – „Lagrein“; Любомир Пипков – Клавирно трио;
- **03.03.2019** Камерен концерт на НМА по случай 3ти март. Състав: Сара Паносян (цигулка), Мария Василева (виолончело), Дария Йовчева (пиано). Кам. зала „България“, София. Иван Спасов – Клавирно трио.

За себе си извеждам като важни тези три концертни изяви, тъй като те включват в програмата си две от изследваните в дисертацията творби: Иван Спасов – Клавирно трио и Любомир Пипков – Клавирно трио. Те са предпоставка за висока степен на познаване на изпълнителските проблеми при работата с двете творби, както и познаване „от вътре“, на значими детайли по отношението на развитието на музикалната форма. Това е и доказателство за наличие на собствен принос при събирането и анализирането на всички данни които са коментирани в изследването.

Текстът на дисертацията на Мария Станимирова Василева е основан на цитирания и позовавания на представителен брой автори, като в частта **Библиография** – са изведени общо 46 заглавия от които 36 на български език, 7 заглавия чуждестранна литература – тя отново е на кирилица и 3 интернет източника. Тук аз имам също някои забележки. Те се отнасят до липсата на каквато и да било литература на латиница, както и до липсата на каквито и да било теоретични разработки посветени на понятието стил, но и до включването на заглавия, които аз така и не разбирам какво общо имат с текста на дисертацията. Тук ще си запазя правото да задам допълнителни въпроси по отношение на библиографията по време на провеждането на самата защита. Бих препоръчал на автора на дисертацията прочитането на такива автори като Хайнрих Вьолфлин или Ричард Уолхайм.

Аз не познавам лично дисертанта, но съм присъствал на две негови концертни изяви при това такива свързани с написването на доктората и имам най-отлични впечатления от качествата на Мария Василева като музикант.

На основата на горепосоченото и въпреки моите няколко забележки си позволявам все пак да оценя положително ксакто практическата, творческата и изследователската дейност на дисертанта, така и цялостната му работа при написването на текста на дисертацията. Бих желал да поздравя и научния ръководител Проф. д-р Георгита Бояджиева-Николова за оказаното съдействие и постигнатият резултат. С настоящите заключителни думи бих желал да потвърдя, че кандидата отговаря напълно на минималните национални изисквания заложен в Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, и да предложи на уважаемото Научно жури да присъди на Мария Станимирова Василева образователната и научна степен „доктор” по специалност 8.3. „Музикално и танцово изкуство”.

София, 12.04.2021 г.

проф. д-р Георги Асенов Арнаудов

Подпис: